

Ευρώπη: Άμστερνταμ 1997, ενδιάμεσος σταθμός

Σωτήρης Ντάλης (εισαγωγή-επιμέλεια),
ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΣΤΟ ΑΜΣΤΕΡΝΤΑΜ.
ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ
ΔΙΑΣΚΕΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ
ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,
εκδ. Ι. Σιδέρης (Βιβλιοθήκη Διεθνών και
Ευρωπαϊκών Μελετών), Αθήνα, 1997, 534 σ.

Θεόδωρος Γεωργίου

ΑΠΟ το 1957, όταν με τη συνθήκη της Ρώμης ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), μέχρι σήμερα έχουν περάσει 40 χρόνια, χρονικό διάστημα, το οποίο για τους βραχυχρόνιους πολιτικούς προβληματισμούς φαίνεται μακρύ, ενώ για τους μακροπρόθεσμους ιστορικούς στόχους ελάχιστο. Η σωστή εκτίμηση φαίνεται πως κρίνεται στο επίπεδο του μακροπρόθεσμου ιστορικού σχεδίου του μετασχηματισμού της Ευρώπης. Ιδιαίτερα μετά το έτος-τομή, όπως έχει επικρατήσει να χαρακτηρίζεται, το 1989, οι ιστορικές προοπτικές της Ευρώπης τίθενται σε εντελώς διαφορετική βάση και επανεξετάζονται σε εντελώς διαφορετικά επίπεδα. Θα πρέπει εξ αρχής να τονισθεί ότι το 1989 αποτελεί μια επαναστατική τομή στην ιστορική εξέλιξη της Ευρώπης όχι μόνον επειδή κατέρρευσαν τα αυταρχικά καθεστώτα του ανατολικού τμήματός της, αλλά κυρίως επειδή κατέστη δυνατή η ιστορική διάνοιξη της Ευρώπης προς την πλανητική κοινωνία. Σ' αυτή τη φάση της παγκόσμιας ιστορίας η Ευρώπη δεν ορίζεται σε σχέση προς τον εαυτό της, αλλά επιχειρεί να τοποθετηθεί ή ορθότερα να βρει τη θέση της στον πλανητικό συσχετισμό δυνάμεως. Ο δρόμος που έχει να διανύσει είναι μακρύς και η επεξεργασία μιας ολοκληρωμένης πολιτικής και οικονομικής μορφής ζωής βρίσκεται υπό διαμόρφωση. Εάν δεχθούμε αυτό που γράφει ο Husserl, δηλαδή ότι «η Ευρώπη είναι η ιστορική τεολογία ατελεύτητων ελλόγων ιδεών και στόχων», τότε η μετάβαση από το Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ, δηλαδή η διαμόρφωση των συνθηκών της οικονομικής ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ένας ενδιάμεσος σταθμός στην ιστορική πορεία του ευρωπαϊκού ορθολογισμού.

Η επιστημονική και πολιτική κοινότητα της χώρας μας κρατάει στα χέρια της τον συλλογικό τόμο: «Από τό Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ. Αποτίμηση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης και ανάλυση της νέας Συνθήκης» (σε επιμέλεια του διεθνολόγου Σωτήρη Ντάλη), στον οποίο καταγράφονται οι προβληματισμοί της για την πορεία της Ευρώπης στην παγκόσμια ιστορία και για τη θέση της Ελλάδος σ' αυτή. Στην πραγματικότητα ο συλλογικός αυτός τόμος είναι ένα ντοκουμέντο της πολιτικής αυτοσυνείδησης της ελληνικής κοινωνίας. Περιλαμβάνει κείμενα πολιτικών (όπως π.χ. του Πρωθυπουργού, του Υπουργού των Εξωτερικών, Ευρωβουλευτών), επιστημόνων (των πολιτικών και των οικονομικών επιστημών, διεθνολόγων κ.ά.) και δημοσιογράφων. Είναι μία έγκυρη μαρτυρία της πολιτικής στάσης της ελληνικής κοινωνίας απέναντι σ' αυτό που ορίζεται ως Ευρώπη.

Οι συγγραφείς του συλλογικού τόμου δεν αποδέχονται ότι υφίσταται πολιτική ή πολιτιστική διάκριση ανάμεσα στην Ευρώπη

και την Ελλάδα. Αντιθέτως ισχυρίζονται: πρώτον ότι η Ελλάδα αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ευρωπαϊκής πολιτικής και πολιτιστικής παραδόσεως και δεύτερον ότι η ιστορική εξέλιξη της Ευρώπης προς την οικονομική της ολοκλήρωση και η πορεία της προς μια νέα πολιτική μορφή ζωής στις συνθήκες της πλανητικής εποχής εξαρτώνται από την δυναμική παρουσία της Ελλάδος. Σ' αυτό συμφωνούν τόσο ο Πρωθυπουργός όσο και ο αρχηγός της Αξιωματικής Αντιπολιτεύσεως. Πράγμα που σημαίνει ότι οι ιδέες για την περιώνυμη ιδιαίτερη πολιτισμική ταυτότητα της ελληνικής κοινωνίας στο επίπεδο της πολιτικής συνείδησης είναι παρωχημένες και αναποτελεσματικές.

Στην νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα οι πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις των επιμέρους κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης κρίνονται όχι με βάση τις επιδόσεις κάθε κοινωνίας στην «κατασκευή» των ιδιαίτερων πολιτισμικών κοσμοεικόνων, πράγμα που αποτελούσε το χαρακτηριστικό των εθνογενετικών διαδικασιών, αλλά με βάση την επεξεργασία κοινών πολιτικών στόχων για τη διαμόρφωση μιας ισχυρής Ευρώπης στον παγκόσμιο συσχετισμό δυνάμεως. Απ' αυτή την άποψη σωστά τονίζει ο Υπουργός των Εξωτερικών Θεόδωρος Πάγκαλος ότι «η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να είναι ούτε εσωστρεφής, ούτε ένα κλειστό σύστημα... μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση ενός συμμετρικότερου και δικαιότερου διεθνούς συστήματος». Πράγματι η επιδιωκόμενη οικονομική ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο σχεδιαζόμενος πολιτικός μετασχηματισμός της δεν αποτελούν μεμονωμένα επεισόδια στην παγκόσμια ιστορία. Και φυσικά η δυναμική τους δεν εξαντλείται στην ιστορική επιβίωση της Ευρώπης ως μορφής ζωής, αλλά επεκτείνεται στον τομέα των επικοινωνιακών και συνεργατικών προοπτικών της παγκόσμιας κοινωνίας.

Η πολιτισμική κληρονομιά της Ευρώπης ως πολιτικής μορφής ζωής μπορεί να επιδράσει θετικά στη διαμόρφωση συνεργατικού κλίματος και μεταξύ εθνικών κρατών, που μέχρι πρότινος λειτουργούσαν το ένα για το άλλο ως ο «εχθρός» της εθνικής κοσμοεικόνας. Τέτοια περίπτωση αποτελεί η σχέση Ελλάδος και Τουρκίας. Βρισκόμαστε σ' ένα μεταβατικό στάδιο, κατά το οποίο οι παλιοί εθνικοί αυτοπροσδιορισμοί υποχωρούν και σταδιακά εμφανίζονται κοινωνικές δυνάμεις που προωθούν ένα πλαίσιο συνεννόησης, επικοινωνίας και συμφιλίωσης. Τη δυνατότητα της αξιοποίησης μιας τέτοιας συμφιλίωτικής πολιτισμικής Ευρωπαϊκής παραδόσεως για τον βαλκανικό χώρο τονίζει ο αρχηγός της Αξιωματικής Αντιπολιτεύσεως Κώστας Καραμανλής.

Δεν θα ήταν υπερβολικό να ισχυρισθεί κανείς ότι το γενικό θεωρητικό συμπέρασμα

που συνάγεται από την ανάγνωση του συλλογικού αυτού τόμου είναι η υπεράσπιση της ορθολογικής θετικοποίησης της Ευρώπης. Αυτό καθίσταται ιδιαίτερα σαφές στο δεύτερο μέρος του τόμου, (σελ. 81-140) όπου επιχειρείται μια κριτική αποτίμηση της σαραντάχρονης πορείας της θεσμικής ενοποίησης (δηλαδή της ορθολογικής θετικοποίησης) της Ευρώπης. Και το θεωρητικό και πολιτικό ταυτόχρονα εγχείρημα διεκπεραιώνεται από στοχαστές μιας εθνικής επιστημονικής κοινότητας όπως είναι η ελληνική, η οποία έχει μεταξύ των άλλων να παλέψει και εναντίον παλαιολιθικών εθνοκεντρικών αντιλήψεων που ταλανίζουν την κοινή γνώμη. Δεν έχουμε να κάνουμε με μια άκριτη προσήλωση στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας μας (όπως πολλοί διατείνονται) αλλά με μια τεκμηριωμένη άποψη ότι η Ελλάδα, ως αναπόσπαστο τμήμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, μπορεί να διεκδικήσει τη θέση της στην

παγκόσμια κοινωνία. Ακολουθούν το τρίτο (σελ. 143-210) και το τέταρτο μέρος (σελ. 211-294), όπου καταχωρούνται απόψεις για την διακυβερνητική του 1996 και τους επιμέρους θεσμικούς τομείς της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Τέλος στο πέμπτο (σελ. 295-353) και έκτο μέρος (σελ. 355-455) καταγράφονται οι ιδέες της ιστορικής προοπτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αναλύεται η νέα συνθήκη του Άμστερνταμ. Ανεκτίμητη αξία έχουν το χρονολόγιο της Ευρωπαϊκής ενοποίησης και τα παραρτήματα του συλλογικού τόμου, όπου περιλαμβάνονται κατά σειρά: 1) Διακυβερνητική Διάσκεψη: 39 ερώτημα (Ειδικό φυλλάδιο του Υπουργείου Εξωτερικών), 2) Συμβολή της Ελλάδος στη Διακυβερνητική Διάσκεψη, (έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών), 3) Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Άμστερνταμ, (16-17 Ιουνίου 1997) – Δήλωση του Πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη. Εάν δεχθούμε ότι ο πραγματισμός και ο ρεαλισμός των

πολιτικών εκφράζει τον οραματισμό των πολιτών, τότε χωρίς αμφιβολία μπορούμε να ισχυρισθούμε, ότι η Ευρώπη σ' αυτή την φάση της οικονομικής και πολιτικής της ολοκλήρωσης κάνει ένα ιστορικό βήμα μέσω του οποίου επεξεργάζεται και επανακαθορίζει τον παλιό της εαυτό, ενώ ταυτόχρονα θέτει τις βάσεις για τον μετασχηματισμό της σε μια νέα πολιτική οντότητα στον παγκόσμιο καταμερισμό δυνάμεως. Οι πολιτισμικές υποθήκες της «παλαιάς Ευρώπης» των εθνικών κρατών αποτελούν το δυναμικό πραγματολογικό πλαίσιο για την νέα Ευρώπη της παγκόσμιας κοινωνίας. Ζούμε σε μια ιστορική στιγμή, κατά την οποία η Ευρώπη ως πολιτική και κοινωνική μορφή ζωής, μετασχηματίζεται και καλείται να βρει την θέση της στην παγκόσμια ιστορία, η οποία ορίζεται κατά τον Hegel ως «πρόοδος στη συνείδηση της ελευθερίας».